Cechy eposu starożytnego

- Wprowadzenie
- Przeczytaj
- Mapa myśli
- Sprawdź się
- Dla nauczyciela

Bibliografia:

- Źródło: Wergiliusz, *Eneida*, oprac. S. Stabryła, tłum. T. Karyłowski, Wrocław 1981, s. 3–4.
- Źródło: Homer, *Iliada*, tłum. K. Jeżewska, Wrocław 1982, s. 113–119.
- Źródło: Homer, *Odyseja*, tłum. L. Siemieński, Wrocław 1992, s. 3–4.
- Źródło: Homer, *Iliada*, tłum. K. Jeżewska, Wrocław 1982, s. 3.
- Źródło: Arystoteles, *Poetyka*, oprac. H. Podbielski, tłum. H. Podbielski, Wrocław 1989, s. 17–18.
- Źródło: Arystoteles, *Poetyka*, oprac. H. Podbielski, tłum. H. Podbielski, Wrocław 1989, s. 103–104.
- Źródło: Horacy, *Sztuka poetycka (List do Pizonów)*, [w:] tegoż, *Dzieła wszystkie. Wydanie dwujęzyczne polsko-łacińskie*, tłum. A. Lam, Warszawa 1996, s. 475–479.

Cechy eposu starożytnego

Francesco Primaticcio, *Uprowadzenie Heleny*, ok. 1530–1539
Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Epos eposowi nierówny... W tym potocznym stwierdzeniu kryje się nie tylko konstatacja, że poziom literacki utworów należących do tego gatunku bywa różny: są tu dzieła wybitne i artystycznie słabe. Ich „nierówność" dotyczy także tego, że epos ewoluował i pojawiały się jego nowe odmiany. Pierwsza z nich powstała w starożytności, późniejsze, np. epos rycerski, były popularne w średniowieczu.

Twoje cele

- Zapoznasz się z cechami eposu starożytnego.
- Wybierzesz z fragmentu *Iliady* określenia pełniące funkcję stałych epitetów.
- Scharakteryzujesz relacje między ludźmi i bogami w eposie starożytnym.
- Ustalisz, co wpływa na patetyczność stylu Homera w *Iliadzie*.
- Wykażesz, że w eposie starożytnym występują cechy poetyki realistycznej.

Przeczytaj

Epika a epos

Już w starożytności ustalono, że literaturę można podzielić na trzy rodzaje: epikę, lirykę i dramat.

Epika (z gr. *epikós*) – podobnie jak pozostałe dwa rodzaje: liryka i dramat – dzieli się na gatunki, te zaś na odmiany gatunkowe. Do gatunków epickich, które mają najdłuższą historię, należą eposy (epopeje). Dwa najstarsze znane nam dzieła literackie powstałe w antyku greckim, czyli *Iliada* i *Odyseja*, są właśnie eposami. Nazwa gatunku również ma swoje źródło w języku greckim: słowo „epos" (z gr. *épos*) oznaczało „opowieść".

Największe znaczenie dla historyków literatury mają dzieła Homera i Wergiliusza. Pierwszemu z nich, Grekowi żyjącemu prawdopodobnie na przełomie IX i VIII w. p.n.e., przypisuje się dwa eposy: *Iliadę*, opowiadającą o przebiegu ostatnich dni wojny trojańskiej, oraz o ok. 50 lat młodszą *Odyseję*, przedstawiającą 10-letni powrót władcy Itaki spod Troi do domu. Wergiliusz natomiast to twórca żyjący w latach 70-19 p.n.e. Jest autorem najsłynniejszego eposu rzymskiego, czyli *Eneidy*, ukazującej losy uciekiniera z Troi, Eneasza, który ostatecznie trafił na tereny Italii.

Epos a epos starożytny

Epos to gatunek epiki, obejmujący dzieła posiadające kilka podstawowych wyróżników, takich jak:

- znaczące rozbudowanie utworu,
- przedstawianie bohaterów na tle wydarzeń ważnych dla danej społeczności, a zwłaszcza dla narodu,
- forma wierszowana (choć zdarzają się eposy ułożone prozą),
- poważna tonacja.

Cechy charakterystyczne eposu starożytnego można rozpoznać, analizując konkretne utwory powstałe w Grecji i Rzymie, ale także zapoznając się z dziełami teoretycznoliterackimi pochodzącymi z tego okresu, szczególnie

Giovanni Battista Tiepolo, *Gniew Achillesa*, 1757

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

z odpowiednimi fragmentami *Poetyki* Arystotelesa oraz *Listu do Pizonów*, znanego również jako *Sztuka poetycka* Horacego.

Grecki uczony skonfrontował epopeję z tragedią, przyznając tej drugiej wyższość. Omawiając dramat, przy okazji następująco charakteryzował epos:

> **Arystoteles**
>
> ***Poetyka***
>
> Epopeja jest podobna do tragedii o tyle, że stanowi naśladowanie przedmiotów poważnych wierszem. Różni się natomiast [...] długością. Tragedia bowiem usilnie dąży do tego, aby zmieścić się w czasie jednego obiegu słońca lub tylko nieznacznie go przekroczyć, epopeja natomiast nie ma ściśle określonych granic czasu [...]. Tragedia zresztą [...] zasługuje na wyższą ocenę i dlatego, że posiada nie tylko wszystkie składniki epopei (bo może nawet korzystać z jej wiersza), lecz nadto bardzo istotny element śpiewu i widowiska, dzięki którym sprawia najwyższą przyjemność. [...] Poza tym osiąga ona cel naśladowania mając mniejsze rozmiary. A przecież przyjemniejsza jest rzecz zwarta niż rozcieńczona potokiem czasu. Wymownym tego przykładem, sądzę, byłoby ułożenie Sofoklesowego *Edypa* w tylu wierszach, ile ma ich *Iliada*. Epopeja jest poza tym utworem mniej jednolitym (z każdej niemal epopei można przecież ułożyć kilka tragedii), bo gdyby posiadała tylko jeden wątek fabularny – przestawiona zwięźle – byłaby zbyt kusa, otrzymawszy zaś stosowną dla swego wiersza długość, okazałaby się rozwlekła. Mówiąc o epopei mam bowiem na myśli utwór wielowątkowy, taki jak *Iliada* i *Odyseja*, ułożony z wielu takich części, które same posiadają wystarczającą wielkość. A przecież kompozycja tych poematów jest szczególnie doskonała i każdy z nich jest w najwyższym stopniu naśladowczym przedstawieniem jednolitej akcji.
>
> Źródło: Arystoteles, *Poetyka*, oprac. H. Podbielski, tłum. H. Podbielski, Wrocław 1989, s. 103–104.

W *Liście do Pizonów*, czyli *Sztuce poetyckiej*, Horacy formułuje reguły stylu klasycznego i charakteryzuje epos:

> **Horacy**
>
> ***Sztuka poetycka (List do Pizonów)***
>
> Dzieje królów i wodzów i wojen żałosnych
> jakim opisać można rytmem, wskazał Homer;
> [...]
> Jest różnica, czy Dawus coś mówi, czy heros,
> sędziwy starzec, młodzian zapalczywy jeszcze
> w kwiecie wieku, matrona można, skrzętna niańka,
> kupiec podróżny, rolnik na żyznym poletku [...].
>
> Ani wojny Trojańskiej nie zacznie od jaja:
> zawsze spieszy do celu i w sam środek rzeczy,
> jakby mu były znane, porywa słuchacza
> i gdzie się błysnąć nie da, rzecz pomija,
> tak zmyśla, tak udatnie miesza złudę z prawdą,
> by z początkiem się zgadzał środek, z środkiem koniec.
>
> Źródło: Horacy, *Sztuka poetycka (List do Pizonów)*, [w:] tegoż, *Dzieła wszystkie. Wydanie dwujęzyczne polsko-łacińskie*, tłum. A. Lam, Warszawa 1996, s. 475–479.

Oba antyczne teksty dotyczące literatury nie opisują wszystkich cech eposu starożytnego, ale można wywnioskować, że dla starożytnych teoretyków epopeja to dzieło:

- napisane heksametrem,
- wielowątkowe,
- ukazujące ważnych bohaterów biorących udział w istotnych wydarzeniach,
- z fabułą, która nie jest kronikarskim zapisem wszystkich faktów, lecz zawiera wybrane motywy,
- napisane stylem przeważnie poważnym, podniosłym,
- o nieograniczonej długości.

Anonim (mistrz holenderski), *Portret poety Homera*, 1639

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Styl homerycki

Styl homerycki występuje w Iliadzie i *Odysei*. Do pewnego stopnia styl zależy od przynależności gatunkowej dzieła, w którym został zastosowany. Epos wymagał użycia patosu, ponieważ utwory należące do tego gatunku przedstawiały wielkich bohaterów, bogów, herosów czy władców dokonujących wspaniałych czynów, jak zdobycie Troi. Jednak poza cechami typowymi dla wszystkich dzieł będących eposami, w *Iliadzie* i *Odysei* występują takie cechy językowo-stylistyczne, które można uznać za charakterystyczne dla obu tych tekstów.

Słownik

fabuła

(łac. *fabula* – opowiadanie) – układ zdarzeń w świecie przedstawionym utworów epickich

heksametr

(gr. *heks* – sześć) – w wersyfikacji antycznej wers składający się z sześciu stóp (stopa – jednostka miary wierszowej), heksametr był przede wszystkim wierszem antycznego eposu; chętnie stosowany przez poetów starożytnych

narracja

(łac. *narratio* – opowiadanie) – wypowiedź w formie monologu przedstawiająca ciąg wydarzeń wchodzących w skład fabuły utworu epickiego

narrator

skonstruowana przez autora osoba przedstawiająca fabułę w utworze literackim

patos

(gr. *páthos* – namiętność, wzruszenie) – poważny, podniosły ton lub styl mówienia albo pisania podkreślający wzniosłość tematu i wielkość bohaterów

wątek

każdy z rozwijanych przez autora i tworzących pewną całość tematów utworu fabularnego

Mapa myśli

Polecenie 1

Zapoznaj się z mapą myśli. Wskaż, które z cech charakterystycznych dla eposu odnoszą się do formy, a które – do treści dzieła.

Polecenie 2

Uzupełnij mapę myśli cytatami z fragmentów starożytnych eposów zamieszczonych w e-materiale.

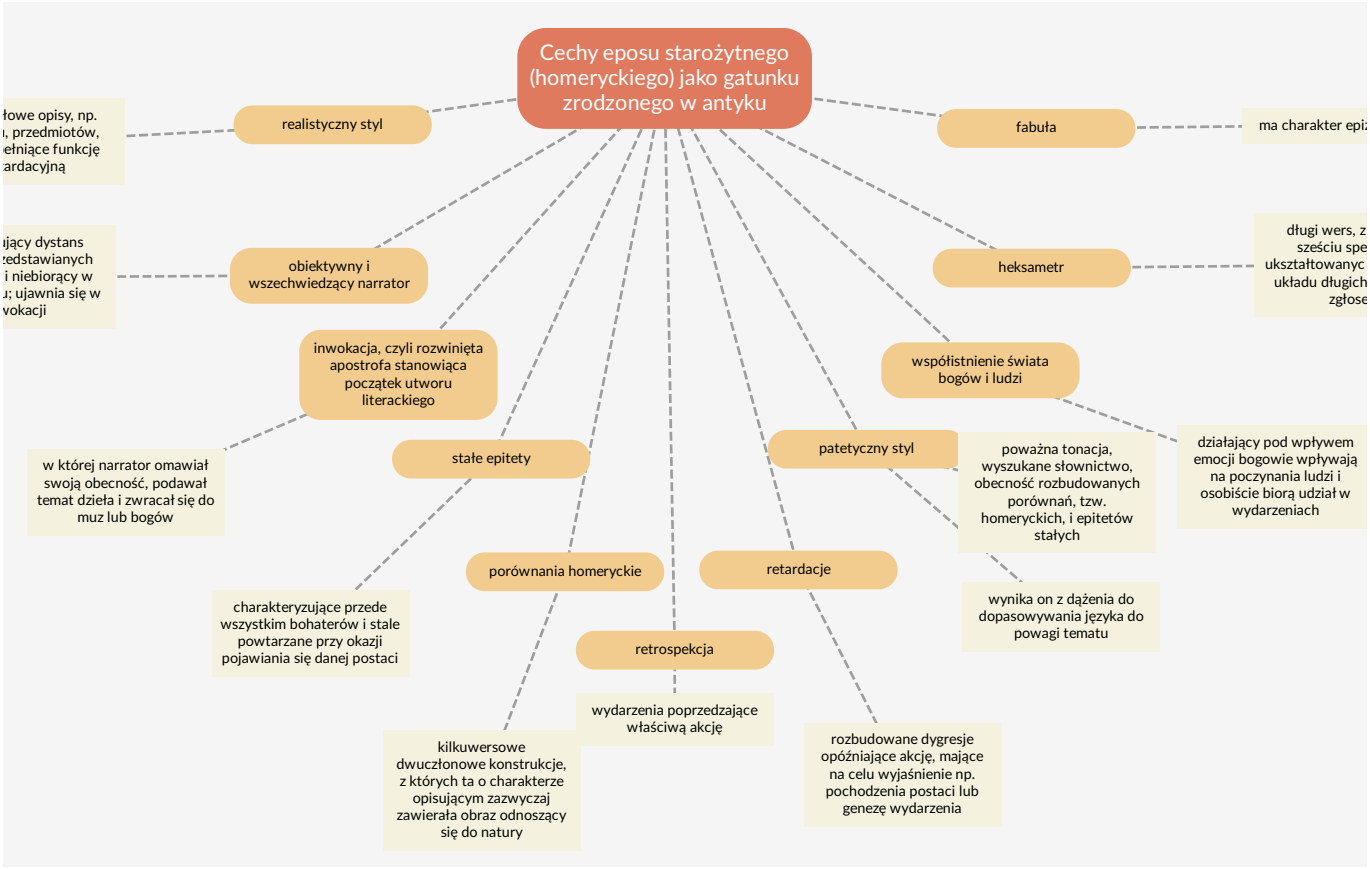
Cechy eposu starożytnego (homeryckiego) jako gatunku zrodzonego w antyku
realistyczny styl
łowe opisy, np.
, przedmiotów,
ełniące funkcję
ardacyjną
fabuła
ma charakter epi
obiektywny i wszechwiedzący narrator
ijący dystans
edstawianych
i niebiorący w
; ujawnia się w
vokacji
heksametr
długi wers, z
sześciu spe
ukształtowanyc
układu długich
zgłose
inwokacja, czyli rozwinięta apostrofa stanowiąca początek utworu literackiego
współistnienie świata bogów i ludzi
w której narrator omawiał swoją obecność, podawał temat dzieła i zwracał się do muz lub bogów
stałe epitety
patetyczny styl
poważna tonacja, wyszukane słownictwo, obecność rozbudowanych porównań, tzw. homeryckich, i epitetów stałych
działający pod wpływem emocji bogowie wpływają na poczynania ludzi i osobiście biorą udział w wydarzeniach
porównania homeryckie
retardacje
charakteryzujące przede wszystkim bohaterów i stale powtarzane przy okazji pojawiania się danej postaci
wynika on z dążenia do dopasowywania języka do powagi tematu
retrospekcja
wydarzenia poprzedzające właściwą akcję
kilkuwersowe dwuczłonowe konstrukcje, z których ta o charakterze opisującym zazwyczaj zawierała obraz odnoszący się do natury
rozbudowane dygresje opóźniające akcję, mające na celu wyjaśnienie np. pochodzenia postaci lub genezę wydarzenia

Sprawdź się

Homer

Iliada

Gdy go [Pandara, przyp. red.] zobaczył Eneasz[1], jak mężów szyki druzgotał,
Szybko przez pole bitewne i gęstwę włóczni pośpieszył,
Aby odnaleźć gdziekolwiek równego bogom Pandara[2].
[...]
Stanął więc przed nim i w takie do niego ozwał się słowa:
„Gdzie chowasz łuk twój, Pandarze, i strzały twe uskrzydlone
Oraz twą sławę? W niej przecież mąż żaden ci nie dorówna
Tutaj ni w Lykii[3]. Nie może nikt pysznić się, że dzielniejszy.
Nuże więc, ręce do Dzeusa wznieś i na wroga swą strzałę
Skieruj [...]".
Na to mu tak odpowiedział przesławny syn Lykaona:
„Mój Eneaszu, doradco Trojan w pancerzach spiżowych!
Mąż ten do Tydeusowego syna[4] zupełnie podobny [...].
Jeśli ten człowiek, jak mówię, to dzielny potomek Tydeusa,
Myślę, że z boga pomocą jakiegoś tutaj szaleje,
Ktoś z nieśmiertelnych jest przy nim – obłokiem okrył ramiona,
Strzałę lecącą na niego ostrą widocznie odwrócił,
Gdyż wypuściłem już strzałę na niego i w ramię trafiłem
Prawe, gdzie płaty pancerza przystają ściśle spojone.
Mogłem przypuszczać, że zejdzie już do Hadesu, że padnie,
Ale go nie zwyciężyłem. Bóg jakiś jest rozgniewany".
[...]
Na to mu tak odpowiedział Eneasz, Trojan dowódca:
„Nie mówże tak. W naszych losach dopóty nic się nie zmieni,
Zanim przeciwko tamtemu mężowi z wozami i końmi
Nie wyruszymy do walki, by z bronią twarzą w twarz stanąć.
[...]

Dalej więc, chwytaj do ręki biczysko i lejce błyszczące,
z bronią w zaprzęgu ja stanę i będę gotów do walki.
Jeśli zaś wolisz na niego nacierać, końmi się zajmę".
[...]
Po tej rozmowie na barwny rydwan obydwaj skoczyli,
[...].
Spostrzegł ich obu Stenelos, przesławny syn Kapaneusa[5],
I do Tydejdy natychmiast te wyrzekł słowa skrzydlate:
„Synu Tydeusa, Diomedzie, duszy mej miły najbardziej,
Widzę dwóch mężów potężnych ochotą do walki płonących,
Siłę mających niezmierną [...].
Dalej więc, konie cofnijmy i wóz, bo lepiej dla ciebie
W pierwszych szeregach nie stawać, byś życia miłego nie stracił".
Spojrzał na niego złym okiem i tak rzekł potężny Diomedes:
„Ty o ucieczce mi nie mów, bo mnie nie zdołasz nakłonić,
Nie jest mi to przyrodzone, ażebym walczył tchórzliwie
Albo uciekał bez walki. Mój zapał jest niewyczerpany".
[...]
Tak o tych sprawach mówili do siebie jeden i drugi.
Tamci zbliżali się szybko, nagląc swe rącze rumaki.
Pierwszy rzekł do Diomedesa przesławny syn Lykaona:
„Synu sławnego Tydeusa, o duszy mocarnej wojaku,
Grot nie pokonał cię ostry ni gorzka strzała pierzasta.
Teraz użyję swej włóczni, ta może dosięgnie cię wreszcie".
Rzekł tak i cisnął z rozmachem swą włócznię, co długi na ziemię
Cień rzucała, i trafił w tarczę Tydejdy. Na wylot
Ostrze spiżowe przedarło zaporę i pancerz drasnęło.
[...]
Na to potężny Diomedes [...] cisnął grot. Skierowała Atena
Włócznię przy nosie pod okiem. Ostrze przez biel się przedarło
Zębów i język mu dołem spiż bezlitosny przeorał,
Obciął i nisko pod brodą w gwałtownym locie się dobył.
Zwalił się Pandar z rydwanu, aż chrzęstem zbroja zadźwiękła,

Lekka i połyskująca, a konie skoczyły w bok szybkonogie,
Lękiem przejęte i dusza bez sił go wnet opuściła.
[...] Wtedy pochwycił do ręki

Syn Tydeusa głaz wielki, jakiego by dziś nie dźwignęło Dwóch mężów.
On go poderwał bez trudu w górę, sam jeden. Głazem tym cisnął
z rozmachem i Eneasza ugodził,

W biodro trafiając, tam gdzie się krągła kość w stawie obraca.
Staw mu zdruzgotał i oba ścięgna przy stawie poszarpał,
Rwąc skórę ostrym kamieniem. [...]
Zginąłby marnie Eneasz, wódz dzielny mężów walecznych,
Gdyby go tam Afrodyty matczyny wzrok nie wyśledził.
Życie mu dała przed laty z pasterzem trzód – Anchizesem.
Prędko do syna miłego przypadła, oplotła uściskiem,
Rozpościerając świetlistą swą szatę, by ustrzec, uchronić
Od strzał [...].
Wnet za Tydejdą ruszyły konie o mocnych kopytach
Ostrym galopem. Ów bronią spiżową godził w Kiprydę[6],
Wiedząc, że ona nie władnie siłą tych bogów i bogiń,
Które kierują wojnami i wiodą mężów do bitwy –
[...]
Skoro ją tylko dopędził przez ciżbę wojska skłębioną
Syn Tydeusa o duszy wielkiej, natychmiast skierował
Włócznię przeciwko bogini i w rękę ją delikatną
Zranił boleśnie. [...]
I boska krew popłynęła, inna niż ludzka.
Nie taką mają szczęśliwi bogowie.
Wszakże nie żywią się chlebem, nie piją ciemnego wina,
Więc ziemska krew w nich nie płynie. Stąd zowią się nieśmiertelni!

Źródło: Homer, *Iliada*, tłum. K. Jeżewska, Wrocław 1982, s. 113–119.

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Jaki rozmiar wersu dominuje w przywołanym fragmencie *Iliady*? Zaznacz poprawną odpowiedź.

- ◯ 15-sylabowiec
- ◯ 16-sylabowiec
- ◯ 20-sylabowiec
- ◯ 13-sylabowiec

Ćwiczenie 2

Ćwiczenie 3

Odpowiedz na pytanie, czy w przywołanym fragmencie *Iliady* bogowie wpływają na losy ludzi? Odpowiedź uzasadnij, przytaczając co najmniej dwa odpowiednio dobrane cytaty.

Ćwiczenie 4

Opisz, jak Homer wyjaśnia motywy działania bogów wobec ludzi? W uzasadnieniu przywołaj odpowiednie cytaty.

Ćwiczenie 5

Wyjaśnij, czy z przywołanego fragmentu *Iliady* wynika, że ludzie mogą również wpływać na to, co dzieje się z bogami? Odpowiedź uzasadnij.

Ćwiczenie 6

Sformułuj odpowiedź na pytanie, za pomocą jakich środków językowych Homer uzyskał patos w przywołanym fragmencie *Iliady*.

Ćwiczenie 7

W opracowaniach dotyczących eposów starożytnych podkreśla się obecność cech poetyki realistycznej w opisywaniu wydarzeń. Odpowiedz na pytanie, czy przywołany fragment *Iliady* potwierdza to spostrzeżenie? Odpowiedź uzasadnij.

Ćwiczenie 8

Na podstawie trzech podanych przykładów wyjaśnij, na czym polega schemat inwokacji rozpoczynającej epos starożytny.

Wergiliusz

Eneida

Broń i męża[7] opiewam, co z Troi wybrzeża
Do Italii, gnan losem, pierwszy na brzeg zmierza
Lawiński[8], po mórz głębi i lądach pędzony
Mocą niebian, pamiętny gniew znosząc Junony[9];
Wiele też w boju cierpiał, nim dźwignął mur miasta
I bogi wniósł do Lacjum, skąd plemię urasta
Latynów, ojce Alby[10] i wielkiej gród Romy.
Muzo, wskaż mi przyczyny, jaki żal kryjomy
Lub boleść skłania bogów królową, iż męża
Zbożnego tylu przygód i prac uciemięża
Brzemieniem? Więc gniew taki i niebian pierś pali?

Źródło: Wergiliusz, *Eneida*, oprac. S. Stabryła, tłum. T. Karyłowski, Wrocław 1981, s. 3–4.

Homer

Odyseja

Muzo! Męża[11] wyśpiewaj, co święty gród Troi
Zburzywszy, długo błądził i w tułaczce swojej
Siła różnych miast widział, poznał tylu ludów
Zwyczaje, a co przygód doświadczył i trudów!
A co strapień na morzach, gdy przyszło za siebie
Lub za swe towarzysze stawić się w potrzebie,
By im powrót zapewnić! Nad siły on robił,
Lecz druhów nie ocalił: każdy z nich się dobił

Sam, głupstwem własnym. Czemuż poświęcone stada
Heliosowi[12] pojadła niesforna gromada?
Za karę bóg też nie dał cieszyć się powrotem.
Jak było? Powiedz, córo Diosa[13], coś o tem!

Źródło: Homer, *Odyseja*, tłum. L. Siemieński, Wrocław 1992, s. 3–4.

Homer

Iliada

Gniew, bogini, opiewaj Achilla[14], syna Peleusa,
Zgubę niosący i klęski nieprzeliczone Achajom[15],
Co do Hadesu tak wiele dusz bohaterów potężnych
Strącił, a ciała ich wydał na pastwę sępom drapieżnym
Oraz psom głodnym. Tak Dzeusa dokonywała się wola.
Zwłaszcza od dnia, gdy w niezgodzie przeciwko sobie stanęli
Władca narodów Atryda[16] i bogom równy Achilles.

Źródło: Homer, *Iliada*, tłum. K. Jeżewska, Wrocław 1982, s. 3.

Dla nauczyciela

Autor: Marta Kulikowska

Przedmiot: Język polski

Temat: Cechy eposu starożytnego

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:
Zakres podstawowy
Treści nauczania – wymagania szczegółowe
I. Kształcenie literackie i kulturowe.
1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:
1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;
3) rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej oraz epos, odę, tragedię antyczną, psalm, kronikę, satyrę, sielankę, balladę, dramat romantyczny, powieść poetycką, a także odmiany powieści i dramatu, wymienia ich podstawowe cechy gatunkowe;
4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;
5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;
8) wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe;
9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;
10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;
11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;
III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:
1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;
2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej,
z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;
4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;
10) w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów;
11) stosuje zasady poprawności językowej i stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu; potrafi weryfikować własne decyzje poprawnościowe;
Lektura obowiązkowa
3) Homer, Iliada (fragmenty), Odyseja (fragmenty);
Zakres rozszerzony
Treści nauczania – wymagania szczegółowe
I. Kształcenie literackie i kulturowe.
1. Czytanie utworów literackich. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:
2) rozumie pojęcie tradycji literackiej i kulturowej, rozpoznaje elementy tradycji w utworach, rozumie ich rolę w budowaniu wartości uniwersalnych;
Lektura obowiązkowa
1) Arystoteles, Poetyka, Retoryka (fragmenty);
5) Wergiliusz, Eneida (fragmenty);

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele lekcji. Uczeń:

- zapoznaje się z cechami starożytnego eposu,
- wybiera z fragmentu *Iliady* określenia pełniące funkcję stałych epitetów,
- charakteryzuje relacje między ludźmi i bogami w eposie starożytnym,
- ustala, co wpływa na patetyczność stylu Homera w *Iliadzie,*
- wykazuje, że w eposie starożytnym występują cechy poetyki realistycznej.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- z użyciem e-podręcznika;
- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- quiz.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel poleca, by uczniowie zapoznali się mapą myśli zamieszczoną w e-materiale *Cechy eposu starożytnego*.
   Proponuje grupie zainteresowanych uczniów, by przygotowali krótki quiz na temat *Iliady, Odysei, Eneidy*, tak by uczniowie zdobyli podstawowe informacje na temat tych starożytnych eposów (wydarzenia, bohaterowie, czas powstania, autor). Quiz może mieć np. formę rozsypanych elementów, które należy dopasować do właściwego tytułu eposu.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel rozpoczyna lekcję od ustalenia, co uczniowie wiedzą na temat eposu (na podstawie wcześniejszej wiedzy oraz informacji z bloku tekstowego). Następnie prosi przygotowane osoby o przeprowadzenie quizu. Może ocenić dodatkową pracę oraz aktywność uczniów.
2. Podanie celu i tematu zajęć.

Faza realizacyjna:

1. Prowadzący wyświetla mapę myśli na temat eposu starożytnego. Poleca, by uczniowie przystąpili w parach do wykonania polecenia 1 i 2 z tej sekcji. Wskazane osoby prezentują odpowiedzi, a nauczyciel weryfikuje ich poprawność.

2. Później uczniowie, pracując nadal w parach, wykonują wskazane przez nauczyciela ćwiczenia z sekcji „Sprawdź się”. Warto zwrócić uwagę na ciekawe ćwiczenia: 2, 4, 5 i 6.

Faza podsumowująca:

1. Na koniec zajęć nauczyciel prosi wybranych uczniów o rozwinięcie zdania: Na dzisiejszych zajęciach dowiedziałem się…, nauczyłem się…

Praca domowa:

1. Wykonaj ćwiczenie 8 z e-materiału.

Materiały pomocnicze:

- Mirosław Korolko, *Słownik kultury śródziemnomorskiej w Polsce*, Warszawa 2004.
- Władysław Kopaliński, *Słownik mitów i tradycji kultury*, Warszawa 1985.
- Witold Bobiński, *Konteksty kulturowe w dydaktyce literatury*, w: *Polonista w szkole*, pod red. Anny Janus-Sitarz, Kraków 2004.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą przed lekcją zapoznać się z multimedium z sekcji „Mapa myśli”, aby aktywnie uczestniczyć w zajęciach i pogłębiać swoją wiedzę.